

คลินิกเกษตร-เคล็ดลับการปลูก “สะตอ” ให้ได้ผลผลิตที่ดี

สะตอ มีชื่อวิทยาศาสตร์ *Parkia speciosa* Hassk. เป็นไม้ยืนต้นในวงศ์ถั่ว (Fabaceae) ชื่ออื่น กอตอ ลูกตอ มีกิ่งก้านที่มีขนละเอียดใบประกอบแบบขนนกสองชั้น จะออกช่อที่ปลายกิ่งตามตำราแพทย์แผนไทย จะใช้เมล็ด ขับลมในลำไส้ แก้ปัสสาวะพิการ ไตพิการ ชาวโอรังอัสนีในรัฐยะ ประเทศมาเลเซียใช้เมล็ดสตรับประทาน แก้อาการผิดปกติของไต สะตอปลูกง่าย เหมือนไม้ยืนต้นชนิดอื่น ๆ แต่เกษตรกรนิยมปลูกเป็นพืชแซมหรือไม้บังร่ม เพราะโตเร็วให้ร่มเงาดี ระยะปลูก ควรใช้ระยะ 12 x 12 เมตร ใน 1 ไร่ จะปลูกได้ 11 ต้น ในขณะที่ต้นสะตอเล็กสามารถปลูกพืชแซมได้ หลุมปลูก ใช้ขนาด 1 x 1 x 1 เมตร ใส่ปุ๋ยหินฟอสเฟตรองกันหลุม ๆ ละ 1 กระป๋องนม พร้อมกับปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก 1 บังก็คลุกเคล้ากันแล้วกลบหลุม ให้เต็ม ฤดูปลูก ควรปลูกในช่วงต้นฤดูฝน คือในราวเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน

การปลูก หลังจากเตรียมหลุมปลูกแล้วให้ใช้จอบขุดดินในหลุมให้มีขนาดพอดีเท่ากับถุงที่ใช้เพาะต้นกล้า กรีดด้านข้างถุงเพาะแล้ววางลงไปหลุมปลูกใช้ไม้ปักแนบลำต้นผูกเชือกยึดกันลมโยก รดน้ำให้ชุ่มชื้น ทำร่มเงาให้โดยอาจใช้ทางมะพร้าวมามุงหลังคาบังแดดทิ้งไว้ประมาณ 1 ปี (ทั้งต้นปลูกจากต้นเพาะเมล็ดและไว้สำหรับทำต้นตอ)

การให้น้ำ รดน้ำให้ชุ่มชื้นเสมอ สะตอที่ปลูกใหม่ในปีแรก ควรให้น้ำวันเว้นวันในช่วงหน้าแล้ง เมื่ออายุ 2-3 ปี ควรให้น้ำ 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ในช่วงหน้าแล้งควรหาเศษพืชคลุมโคนเพื่อรักษาความชื้นสำหรับต้นสะตอที่ให้ผลแล้วระยะที่ต้องการน้ำมาก คือช่วงระยะออกดอกถึงติดฝักจนเก็บเกี่ยวได้ ในช่วงฤดูฝนควรเตรียมร่องระบายน้ำด้วย

การพรวนดิน ควรทำตั้งแต่เริ่มปลูกเป็นต้นไป ปีละประมาณ 3 ครั้ง เพื่อช่วยกำจัดวัชพืชและถ่ายเทอากาศในดิน หลังจากให้ผลแล้วควรทำการพรวนดินในช่วงก่อนออกดอกและหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว

การใส่ปุ๋ย

ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก ควรใส่ตั้งแต่เริ่มปลูก อัตรา 1-2 ปี๊บต่อต้นเมื่อให้ผลแล้วควรใส่อัตรา 3-4 ปี๊บต่อต้น โดยใส่หลังจากเก็บเกี่ยวแล้วจะทำให้สะตอให้ผลผลิตสม่ำเสมอทุกปี

ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ควรใช้สูตร 15-15-15 หรือ 13-13-21 อัตรา 0.5 กิโลกรัมต่อต้นต่อปี ใส่ก่อนออกฝักและสำหรับต้นที่ให้ฝักแล้วใช้อัตรา 1 กิโลกรัมต่อต้นต่อปี แบ่งใส่ 2 ครั้ง โดยครั้งแรกใส่ก่อนออกดอก และครั้งที่สองใส่หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิต จากนั้นให้ทำการตัดแต่งกิ่งด้วย ควรใส่ปุ๋ยคอกร่วมด้วยอัตราการใส่ ควรเพิ่มขึ้นทุกปี ปีละประมาณ 0.5 กิโลกรัม

“คลินิกเกษตร-เคล็ดลับการปลูก “สะตอ” ให้ได้ผลผลิตที่ดี” {ออนไลน์} [อ้างถึงวันที่ 30 กันยายน 2558]

การขยายพันธุ์

1.) เพาะเมล็ด

การขยายพันธุ์วิธีนี้โดยเลือกฝักจากต้นพันธุ์ที่แก่เต็มที่แล้วแต่ไม่ต้องถึงกับสุกงอมแกะเมล็ด ออกแล้วลอกเยื่อหุ้มเมล็ดออกให้เหลือเนื้อเมล็ดที่มีสีเขียว แช่น้ำทิ้งไว้ 1 คืน นำขึ้นจากน้ำแล้วนำไปเพาะ ก่อนเพาะควรคลุกสารป้องกันมดกัดกิน เช่นเซฟวิน 85 อัตรา 1 ซ่อนโต๊ะต่อ 100 เมล็ด ควรทำการเพาะในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม

การเพาะ ใช้ถาดพลาสติก ขนาด 4 x 8 นิ้ว เจาะกันถุ 2-3 รูเพื่อระบายน้ำ ใส่ดินผสมปุ๋ยคอกอัตรา 2 ต่อ 1 ลงไปประมาณค่อนถุนำไปตั้งในเรือนเพาะชำ แล้วนำเมล็ดที่เตรียมไว้มาปลูกตรงกลางถุโดยให้ทางด้านหัวกดลงลึกประมาณ 1 เซนติเมตร เวลางอกลำต้นจะตั้งตรงรดน้ำให้ชุ่มขึ้นทุกวัน ๆ ละ 1-2 ครั้ง ภายใน 2-3 วัน เมล็ดจะเริ่มงอกใส่ปุ๋ยเกล็ดหรือปุ๋ยน้ำบ้าง เพื่อเร่งการเจริญเติบโตจนอายุ 1 ปี จะมีใบออกประมาณ 3-4 ใบ สามารถนำไปปลูกได้ ข้อดีวิธีนี้คือ ปลูกได้รวดเร็วเป็นจำนวนมากข้อเสียมักกลายพันธุ์ อายุการตกผล 4-7 ปี แล้วแต่ชนิดของพันธุ์

2.) การติดตาแบบเปลท

การติดตาเป็นการทำให้ได้ต้นพันธุ์ที่มีลักษณะเหมือนต้นเดิมและให้ผลผลิตเร็วกว่าการปลูกด้วยเมล็ด ประมาณ 2-3 ปี ระยะเวลาที่เหมาะสมอยู่ในช่วงฤดูฝน ราวเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม เพราะเปลือกของต้นตอและตาของกิ่งพันธุ์ดี จะสามารถลอกเปลือกออกได้ง่าย

อุปกรณ์ในการติดตา

มีดติดตา ผ้าพลาสติกใสสีขาวสำหรับพันแผล กรรไกรตัดแต่งกิ่ง การเตรียมต้นตอเพื่อใช้ในการติดตา ใช้ต้นตอสะอาดหรือเหียงที่เพาะปลูกในถุพลาสติกแล้วย้ายปลูกลงในแปลง เมื่อมีอายุประมาณ 6 เดือนถึง 1 ปี ขนาดของต้นตอมีเส้นผ่าศูนย์กลางของลำต้นประมาณ 0.5-1.0 เซนติเมตร

การเลือกกิ่งพันธุ์ดี

เลือกจากต้นที่ให้ผลผลิตสูง ออกดอกติดผลเร็ว ลำต้นแข็งแรงทนทานต่อโรคและแมลง เลือกตาบริเวณกิ่งที่ออกฝักแล้วนำไปตัดเป็นท่อน ๆ และควรเป็นตาที่ยังตูมอยู่ ซึ่งตายยังไม่ไหลออกมา

วิธีติดตา

กรีดต้นตอลึกถึงเนื้อไม้ 2 รอย กว้าง 0.5 เซนติเมตร ยาว 2.5 -3.5 เซนติเมตร ลึก 0.5-1 เซนติเมตร ให้สูงจากพื้นดินที่โคนต้นตอประมาณ 4.5-5 เซนติเมตร ตัดขวางรอยกรีดด้านบน แล้วเปิดเปลือกลง จากนั้นตัดเปลือกส่วนที่เปิดทิ้งให้เหลือประมาณ 0.5 เซนติเมตร กรีดแผ่นตาเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวประมาณ 2.5-3.5 เซนติเมตร แล้วใช้ปลายมีดค่อย ๆ แซะให้แผ่นเปลือกลอกออกจาก

เนื้อไม้ซึ่งมีตาอยู่ตรงกลาง สอดแผ่นตาลงใต้เปลือกต้นตอที่เปิดไว้โดยให้ตาพันธุ์ตั้งตรงตามปกติให้ขอบชิดด้านใดด้านหนึ่ง พันด้วยผ้าพลาสติกใสสีขาวจากด้านล่างขึ้นบน โดยให้ผ้าพลาสติกซ้อนกันประมาณ 1 ใน 4 ของแผ่นและพันปิดรอยแผลและแผ่นตาทั้งหมด แล้วผูกมัดผ้าพลาสติกให้แน่นเหนือตา

การดูแลรักษาหลังติดตา

หลังติดตาแล้วประมาณ 5-7 วัน ให้สังเกตดู ถ้าการติดตาไม่ได้ผลแผ่นตาจะเปลี่ยนเป็นสีดำ ถ้าการติดตาได้ผลดีแผ่นตาจะเป็นสีเขียว ประมาณ 15-20 วันหลังจากติดตาให้ควั่นต้นตอเพื่อเตือนโดยให้สูงจากตาประมาณ 1-1.5 เซนติเมตร เป็นเวลา 7 วัน เมื่อครบกำหนดให้ตัดต้นตอส่วนบนออกทิ้งพร้อมกับเอาไม้ค้ำพลาสติกให้ขาด ทางด้านตรงกันข้ามกับตา ทิ้งไว้ประมาณ 15-30 วัน ยอดใหม่ก็จะเจริญออกมาทางตาข้างที่ติดไว้ ข้อดีของต้นติดตา คือ ต้นเตี้ยเก็บฝักง่าย ดูแลรักษาง่าย ลักษณะตรงตามพันธุ์เดิม อายุการออกดอกติดฝัก 3-4 ปี

การเก็บเกี่ยวฝักสะตอ

สะตอจะเริ่มออกดอก ตั้งแต่เดือนเมษายนเป็นต้นไป และจะเริ่มเก็บเกี่ยวได้ในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ใช้ระยะเวลา 68-70 วัน ทั้งพันธุ์สะตอข้าวและสะตอดาน เริ่มให้ผลผลิตครั้งแรกอายุ 4-7 ปี ในต้นหนึ่ง ๆ จะให้ผลผลิตได้ประมาณ 200-300 ฝัก และจะให้ฝักเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปีตามอายุ

ลักษณะฝักที่พร้อมจะเก็บเกี่ยวได้ มีดังนี้

สีฝักจะมีลักษณะเป็นมันแววสีเขียวเข้ม เปลือกบริเวณหุ้มเมล็ดจะนูนเห็นเส้นเยื่อใยเด่นชัด รูปทรงสะตอดูตา เปลือกหุ้มเมล็ดเมื่อแกะออกดูด้านในที่บริเวณขั้วของเปลือกจะเห็นเป็นสีส้มเข้มเล็กน้อย แสดงว่าใช้ได้แล้ว ชิมเมล็ดดูจะพบว่า เมล็ดพันธุ์สะตอข้าว จะมีรสชาติมันและค่อนข้างหวาน เนื้อเมล็ดค่อนข้างแน่น พันธุ์สะตอดานจะมีรสชาติค่อนข้างฉุน เนื้อเมล็ดแน่น การเก็บเกี่ยวฝักสะตอ มีอยู่ 2 วิธี ใช้ไม้สอย โดยใช้ไม้ไผ่ลวกยาวประมาณ 5-10 เมตร โดยทำเว้าที่ปลายไม้ไผ่ ในกรณีต้นที่สูงจะขึ้นบนต้นแล้วใช้ส่วนที่เว้าบิดขั้วฝักสะตอแล้วดึงเข้าหาตัว แล้วปล่อยฝักสะตอให้ร่วงลงตามเชือกซึ่งผูกโยงระหว่างกิ่งกับหลักไม้ที่พื้นดินลงสู่ด้านล่าง โดยจะมีคนคอยรับอยู่ด้านล่างวิธีนี้ทำให้ฝักสะตอช้ำน้อยที่สุด ใช้ลิงเก็บ ใช้ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดชุมพร วิธีนี้จะต้องพิจารณาลักษณะฝักที่แก่พอเหมาะที่จะเก็บก่อนทั้งต้น เพราะลิงจะเก็บทุกข้อ ต้องใช้ผ้าขาวม้าซึ่งด้านล่างเพื่อรองรับด้วย ถ้าไม่รับจะทำให้ฝักเสียหาย ค่าจ้างการเก็บเกี่ยว เกษตรกรที่รับจ้างเก็บจะคิดราคา 100 ฝักละ 15-20 บาท ขึ้นอยู่กับปริมาณของฝักสะตอมีมากน้อยขนาด ไหนในช่วงเก็บนั้น ๆ ต้นหนึ่ง ๆ สามารถเก็บเกี่ยวได้ 3-4 ครั้งทั้งหมด

การรวบรวมฝักสะตอก่อนส่งขาย นิยมใช้วิธีการมัดสะตอรวมเป็นมัด ๆ แต่ละมัดจะมีฝักสะตอ 100 ฝัก โดยจะส่งให้พ่อค้าคนกลางซึ่งจะรับซื้อถึงสวน หรืออาจส่งไปขายที่ตลาดโดยตรง

อายุการวางตลาด

ผักสะตอสามารถวางตลาดขายได้ประมาณ 3-4 วัน หลังจากนั้นผิวเปลือกจะเริ่มเปลี่ยนเป็นสีดำ และบริเวณเนื้อผักที่หุ้มเมล็ดจะเริ่มสุกเปลี่ยนเป็นสีเหลืองส้มและดำในที่สุด ทำให้ราคาตก การเก็บมาทั้งซ่อ และมีใบติดด้วยจะทำให้อายุการวางตลาดยาวนานไปได้อีก 2-3 วัน ตลาด ที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

ในประเทศ ได้แก่ กรุงเทพฯ หาดใหญ่ (สงขลา) สุโขทัย (นราธิวาส) นิยมขายในรูปผักสด ต่างประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และสหพันธรัฐประชาธิปไตยเยอรมนี ผลผลิตจะนิยมส่งไปขายในรูปเมล็ดบรรจุถุงและบรรจุกระป๋อง

โรคของสะตอ

ยังไม่มีงานวิจัยด้านโรคอย่างจริงจัง เท่าที่พบคือ อาการกิ่งแห้ง หรือเกษตรกรเรียกว่า กิ่งปลดทิ้งสาเหตุ อาจเนื่องมาจาก ความชื้น และความอุดมสมบูรณ์ของดินไม่เพียงพอ

วิธีป้องกันกำจัดและดูแลรักษา ควรให้น้ำในช่วงหน้าแล้ง และหาเศษวัชพืชคลุมโคนรักษาความชื้น ควรตัดแต่งทรงพุ่มให้โปร่งในช่วงฤดูฝน ตัดกิ่งที่แห้ง เผาทำลายเสีย

ศัตรูศัตรูในสวนสะตอ

กระรอกและกระแต

ลักษณะการทำลาย จะกัดกินเปลือกผักสะตอที่มีลักษณะสุก ผิวสีน้ำตาลคล้ำหรือแก่เต็มทีเฉพาะเปลือกเหลือแต่เมล็ด เพราะมีรสหวาน วิธีป้องกันกำจัด เก็บผักสะตอที่มีอายุแก่พอดี กรณีเอาผักไว้ทำพันธุ์ จะต้องคอยสังเกตดูตลอด ใช้กรงดัก ใช้หนังสือตีกิ่งถ้าพบ

เจริญเติบโตของผักสะตอ

ชาวสวนสะตอทั่วไปจะเรียกชื่อการเจริญเติบโตของผักสะตอแต่ละช่วงดังนี้ จากทางข้าง หมายถึง ส่วนที่ยื่นออกมาจากบริเวณง่ามใบ เข้าตอบาน หมายถึงช่วงเป็นปุ่มสีเหลือง ขาเขียว หมายถึงช่วงหลังผสมเกสรแล้ว ดาน หมายถึงส่วนที่ยังเป็นลักษณะฝักอ่อน โมน หมายถึงฝักเมล็ดหรือ 1 ซ่อ ใช้เวลาประมาณ 68-70 วัน

พันธุ์และการขยายพันธุ์

มี 2 พันธุ์ โดยแบ่งตามลักษณะของฝักและรสชาติได้ดังนี้

1. **สะตอข้าว** ฝักมีลักษณะบิดเป็นเกลียว ยาว 31 เซนติเมตร กว้าง 3.5 เซนติเมตร เมล็ดมีขนาดเล็กค่อนข้างชิด ฝักหนึ่ง ๆ มี 10-20 เมล็ด ในแต่ละซ่อ มี 8-20 ฝัก รสชาติมัน ไม่มีกลิ่นฉุนเนื้อเมล็ดไม่ค่อยแน่น สีของฝักเป็นสีเขียวอ่อน ขอบฝักชิดกับเมล็ดเป็นที่นิยมของผู้บริโภคทั่วไป อายุการเก็บเกี่ยวประมาณ 3-4 ปี

2. สะตอดาน ฝักมีลักษณะแบนตรง ยาว 32.5 เซนติเมตร กว้าง 3.9 เซนติเมตร เมล็ดมีขนาดใหญ่ ฝักหนึ่ง ๆ มี 10-12 เมล็ด แต่ละซอมี 8-15 ฝัก รสชาติมัน มีกลิ่นฉุนจัด เนื้อเมล็ดแน่น ช่องว่างระหว่างเมล็ดห่างกัน ฝักมีสีเขียวแก่ขอบฝักจะห่างจากเมล็ดและมีขนาดหนา ผู้บริโภคชาวภาค ใต้นิยมรับประทาน อายุการเก็บเกี่ยว 6-7 ปี การคัดเลือกพันธุ์ มีหลักเกณฑ์ดังนี้คือ

- 1.) ตรงตามพันธุ์ 2.) ออกฝักทุกปี ผลผลิตมากในหนึ่งต้นและออกฝักก่อนต้นอื่น 3.) ในซอหนึ่ง ๆ ควรมีฝักตั้งแต่ 10-15 ฝัก ที่สมบูรณ์ มีเมล็ด 15-20 เมล็ดต่อฝัก เมล็ดมีขนาดสม่ำเสมอและเรียงเป็นแถวสวยงาม
- 4.) รสชาติดีเป็นที่นิยมของตลาด 5.) ต้นสมบูรณ์ แข็งแรง ปราศจากแมลงรบกวน

การปลูกและดูแลรักษา

สะตอปลูกง่าย เหมือนไม้ยืนต้นชนิดอื่น ๆ แต่เกษตรกรนิยมปลูกเป็นพืชแซมหรือไม้บังร่ม เพราะโตเร็วให้ร่มเงาดี

ระยะปลูก ควรใช้ระยะ 12 x 12 เมตร ใน 1 ไร่ จะปลูกได้ 11 ต้น ในขณะที่ต้นสะตอเล็กสามารถปลูกพืชแซมได้ หลุมปลูก ใช้ขนาด 1 x 1 x 1 เมตร ใส่ปุ๋ยหินฟอสเฟตรองกันหลุม ๆ ละ 1 กระป๋องนม พร้อมกับปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก 1 บุงก็คลุกเคล้ากันแล้วสกลบหลุม ให้เต็ม ฤดูปลูก ควรปลูกในช่วงต้นฤดูฝน คือในราวเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน การปลูก หลังจากเตรียมหลุมปลูกแล้วให้ใช้จอบขุดดินในหลุมให้มีขนาดพอดีเท่ากับถุงที่ใช้เพาะต้นกล้า กรีดด้านข้างถุงเพาะแล้ววางลงไปหลุมปลูกใช้ไม้ปักแนบลำต้นผูกเชือกยึดกันลมโยก รดน้ำให้ชุ่มชื้น ทำร่มเงาให้โดยอาจใช้ทางมะพร้าวมาบังหลังคาบังแดดทิ้งไว้ประมาณ 1 ปี (ทั้งต้นปลูกจากต้นเพาะเมล็ดและไว้สำหรับทำต้นต่อ)

การให้น้ำ รดน้ำให้ชุ่มชื้นเสมอ สะตอที่ปลูกใหม่ในปีแรก ควรให้น้ำวันเว้นวันในช่วงหน้าแล้ง เมื่ออายุ 2-3 ปี ควรให้น้ำ 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ในช่วงหน้าแล้งควรหาเศษพืชคลุมโคนเพื่อรักษาความชื้นสำหรับต้นสะตอที่ให้ผลแล้วระยะที่ต้องการน้ำมาก คือช่วงระยะออกดอกถึงติดฝักจนเก็บเกี่ยวได้ ในช่วงฤดูฝน ควรเตรียมร่องระบายน้ำด้วย

การพรวนดิน ควรทำตั้งแต่เริ่มปลูกเป็นต้นไป ปีละประมาณ 3 ครั้ง เพื่อช่วยกำจัดวัชพืชและถ่ายเทอากาศในดิน หลังจากให้ผลแล้วควรทำการพรวนดินในช่วงก่อนออกดอกและหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว

การใส่ปุ๋ย

ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก ควรใส่ตั้งแต่เริ่มปลูก อัตรา 1-2 ปี๊บต่อต้นเมื่อให้ผลแล้วควรใส่อัตรา 3-4 ปี๊บต่อต้น โดยใส่หลังจากเก็บเกี่ยวแล้วจะทำให้สะตอให้ผลผลิตสม่ำเสมอทุกปี

ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ควรใช้สูตร 15-15-15 หรือ 13-13-21 อัตรา 0.5 กิโลกรัมต่อต้นต่อปี ใส่ก่อนออกฝักและสำหรับต้นที่ให้ฝักแล้วใช้อัตรา 1 กิโลกรัมต่อต้นต่อปี แบ่งใส่ 2 ครั้ง โดยครั้งแรกใส่ก่อนออกดอกและครั้งที่สองใส่หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิต จากนั้นให้ทำการตัดแต่งกิ่งด้วย ควรใส่ปุ๋ยคอกพร้อมด้วยอัตราการใช้ ควร

เพิ่มขึ้นทุกปี ปีละประมาณ 0.5 กิโลกรัม

การขนส่งฝักสะตอ

โดยรถบรรทุกกระบะ สามารถบรรทุกได้ประมาณ 17,000 ฝักต่อครั้ง โดยใช้ใบตองรองพื้นและด้านข้างของรถ ก่อนนำฝักสะตอวางลงไป โดยใส่กระสอบ ที่สามารถบรรจุได้ 300 ฝักต่อถุง ปิดปากถุงให้มิด ก่อนส่งไปต่างจังหวัดต่อไป โดยใส่แข็ง ซึ่งมีหลายขนาดสามารถบรรจุได้ 400-600 ฝักต่อแข็ง ก่อนบรรจุฝักสะตอลงแข็ง ควรมีกระดาษหนังสือพิมพ์หรือใบตองรองกันก่อนป้องกันการชำ สำหรับสะตอแกะเมล็ดขาย แม่ค้าจะแยกขนาดของเมล็ด 3 ขนาด คือ ใหญ่ กลาง และเล็กสุด ราคาขายกิโลกรัมละ 35-80 บาทแล้วแต่ขนาด ในการขายแม่ค้านิยมใช้พันธุ์สะตอดานเพราะมีเมล็ดขนาดใหญ่และรูปทรงน่าซื้อ การเก็บเมล็ดที่แกะไว้ขาย ถ้าพรมน้ำจะเก็บได้ 3-4 วัน ถ้าไม่พรมน้ำจะเก็บได้ 2-3 วัน หลังจากนั้นจะเริ่มงอกและเหม็นเน่าในที่สุด ในการแกะเมล็ดขายแม่ค้านิยมลอกเปลือกหุ้มเมล็ดออกด้วย

การรับจ้างแกะเมล็ด ผู้รับจ้างในการแกะเมล็ด จะคิดราคา 1 มัด (100 ฝัก) เป็นเงิน 13-15 บาท วันหนึ่ง ๆ จะแกะได้ประมาณ 4-5 มัด

การตัดแต่งกิ่ง มีหลักเกณฑ์ดังนี้ ตัดยอด เมื่อต้นสูง 2-3 เมตร หลังจากปลูกใหม่ ๆ เพื่อให้ได้ทรงพุ่มเตี้ย เก็บเกี่ยวง่าย ตัดแต่ง กิ่งกระโดง กิ่งแห้ง กิ่งตาย กิ่งเป็นโรค กิ่งเปียดชิด กิ่งไม่ถูกแสงภายในทรงพุ่ม เพื่อให้ทรงพุ่มโปร่งไม่ทึบแน่นเกินไป

แมลงที่พบในสวนสะตอ

ด้วงปีกแข็งเจาะลำต้น ลักษณะการทำลาย เจาะกินภายในลำต้น และกัดกินเปลือกอ่อนระหว่างเนื้อไม้กับเปลือกแข็ง ที่เปลือกของลำต้นจะมีลักษณะเป็นน้ำฟูเฝิ้มออกมา ระวังกันกำจัด ใช้สารสีซุบสารฆ่าแมลงพวกเคมี พาราไรออนและมาลาไรออน อัดเข้าไปในรู แล้วใช้ดินเหนียวอุด

แมลงกัดกินใบ ลักษณะการทำลาย จะเข้าทำลายในขณะที่ต้นสะตอแตกใบอ่อน โดยจะกัดกินจนเหลือแต่ก้านใบ ทำให้การเจริญเติบโตช้าลง

การป้องกันกำจัด ตัดและเก็บรวบรวมกิ่งที่ถูกแมลงกัดกินใบจนโกร่นออกไปทำลาย เพราะอาจมีไข่แมลงติดอยู่ด้วยในช่วงที่สะตอแตกใบอ่อน ควรพ่นสาร คาร์บาริล ชนิดผง อัตรา 2 ซ่อนแกงต่อน้ำ 20 ลิตร ให้ทั่วบริเวณต้นที่มียอดอ่อน

แมลงสี ลักษณะการทำลาย ตัวแก่ของแมลงสีจะใช้ปากซึ่งเป็นวงยาวแทงและดูดน้ำเลี้ยงจากฝักอ่อนของสะตอ ทำให้ฝักไม่มีเมล็ด ฤดูกาลจะเป็นสีน้ำตาลหรือดำ จะพบระบาดในช่วงเดือนกรกฎาคม ทำให้ฝักสะตอเสียหาย

การป้องกันกำจัด ใช้สวิงจับตัวแก่ ตามฝักสะตออ่อนทำลายทิ้งเสีย ในขณะที่ต้นยังไม่สูงมาก ตัวแก่ชอบกินเนื้อเน่า ควรนำเนื้อเน่าใส่ถุงแขวนไว้ในสวนสะตอแล้วจับตัวแก่มาทำลายเสีย พ่นด้วยสารเคมีกำจัดแมลง ในระยะที่สะตอยังเป็นฝักอ่อน โดยใช้โมโนโครโตฟอส อัตรา 40 มิลลิลิตรต่อน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่นในเวลาเช้าตรู่หรือตอนเย็นเพราะตัวแก่มักบินมาทำลายในระยะอากาศค่อนข้างเย็น

ปลวก ลักษณะการทำลาย จะสร้างรังบริเวณโคนต้นไม้ในขณะที่ยังเล็กอยู่แล้วเข้าไปกัดกินรากอ่อนของสะดอ ทำให้การเจริญเติบโตช้าลง การป้องกันกำจัด ใช้สารเคมี เฮปตาคลอร์ ผสมน้ำตามอัตราแนะนำข้างฉลาก ราดบริเวณจอมปลวก โดยทำให้เป็นรูที่รังปลวกก่อนแล้วจึงราดสารเคมี

ประโยชน์ของสะดอ

เป็นรายได้ของเกษตรกร ช่วยยึดดินมิให้พังทลาย และทำให้ดินชุ่มชื้นเสมอ ใบเป็นปุ๋ยบำรุงดิน ลำต้นใช้ทำเครื่องตกแต่งบ้าน เชื่อว่ารับประทานแล้วป้องกันโรคเบาหวานได้ และมีผู้สังเกตพบว่ามีฤทธิ์เป็นยาระบาย ใช้ประกอบอาหาร เช่น ผัด ต้ม แกง หรือรับประทานดิบ